

Eenzaamheid als prijs van vermaatschappelijking

Titel Raarhoek
Auteur Miek Smilde
Uitgever Arbeiderspers
Prijs € 19,95

door Jan Steyaert, lector Fontys Hogescholen

Soms worden nieuwe psychiatrische ziekenhuizen gebouwd, soms worden er oude, statige gebouwen gesloopt. Meestal gebeurt dat zonder veel aandacht van de media. Bij opening wil er nog wel eens een lintje doorgeknipt worden, maar bij sluiting en sloop komen weinig plechtigheden kijken. Anders verliep het voor Sint Franciscushof, een psychiatrisch ziekenhuis in het buurtschap Raarhoek bij Raalte, ten zuiden van Zwolle. Sloop moet ruimte creëren voor een nieuwe wijk. De dochter van de directeur-geneesheer kan het echter als freelance schrijver niet laten gebeuren dat hier opnieuw een stuk geschiedenis in stilte verloren gaat en schrijft een boek over de sloop. Of liever, een boek naar aanleiding van de sloop, want het hele wel en wee van Franciscushof komt ter sprake. En eigenlijk ook van de psychiatrische zorg van de tweede helft van de twintigste eeuw. Het verhaal over Franciscushof gaat immers ook over grote ontwikkelingen in de psychiatrie zoals de vermaatschappelijking van de zorg, de alomtegenwoordigheid van medicatie, het belang van stigma en de opkomst van de bureaucratie ('rapporteren is core business'). Herhaaldelijk klinkt ook de keerzijde van vermaatschappelijking door: eenzaamheid. De auteur noemt het de paradox van vermaatschappelijking: fysieke afstand slechten, maar grote sociale afstand.

Franciscushof werd in 1952 opgericht en opende in 1967 zijn deuren. Het werd gebouwd en vormgegeven naar

de nieuwste inzichten. En hoewel het op een 30 hectare groot domein lag buiten de dorpskom, wilde men geen bewaarinstantie zijn zoals veel 19de eeuwse psychiatrie. Patiënten mochten geen enkeltje Raalte krijgen, maar zo snel mogelijk terug de maatschappij in. Een nog steeds actueel streven, maar ondertussen is het denken verder ontwikkeld en pasten locatie en gebouwen daar niet meer bij. Dus volgde sloop en nieuwbouw in Zwolle.

Door het boek heen staat Smilde regelmatig stil bij de relatie tussen Franciscushof en het dorp. Enerzijds was het ziekenhuis welkom omdat het veel werk betekende en werk schaars was in Raalte, maar anderzijds is er veel angst en onwetendheid van dorpelingen ten aanzien van 'de gekken'. Veel verder dan gedogen lijkt het niet te komen.

Ze zijn zeldzaam, maar er zijn van die boeken waarover je al je collega's en vrienden en familie wil vertellen. Raarhoek is zo'n boek. De opkomst en neergang van Franciscushof wordt inhoudelijk mooi en boeiend opgetekend en wel zo concreet en beeldend dat het aanspreekt. Meteen wordt impliciet ook het grotere verhaal van anders gaan denken over zorg verteld. En dat alles ook nog eens in bloedmooie taal bij elkaar gebracht. Zoals de omschrijving van het ziekenhuis als 'een zwart gat waarin vrouwen vol tranen woonden'. Gaat u nu alvast Raarhoek lezen, dan ga ik ondertussen de eerdere boeken van Miek Smilde bestellen om er snel in te verdrinken. ■ JS